

XV. ÉS XVI. SZÁZADBELI

MAGYAR NYOMTATVÁNYOK,

MELYEKNEK JELENLEG EGY PÉLDÁNYA SEM ISMERETES.

Közli: Szabó Károly.

I. 1484.

(Imádság és ének sz. István király jobb kezének megtalálásáról).

Legelsőben említi ezen legrégibb magyar nyelvű nyomtatványt Bartalis Antal jegenei plebanus Notitia Parochiae Iegenyensis. Claudiopoli. 1794. 122. 123. l, e szavakkal: „Possidemus Orationem et Cantilenam de Inventione dextrae s. Regis Stephani idioma Ungarico Noribergae Anno MCCCCLXXXIV. editam. Oratio ea est, quae Latine hac die dicitur. Cantilena sic incipit:

O deucheoseeges zenth iob keez,
mel'et magiar obaitua neez,
draagha genche neepeunknec,
nag' eoreome zineunknec etc.“

Erre a nürnbergi első kiadásra hivatkoznak ezen imádság és ének ujabbkori kiadásai, melyekben azonban a megjelenés éve bizonyosan nyomtatási hibából 1448-ra van téve 1484 helyett, mint például az 1771-iki bécsi és 1797-iki budai kiadások (amaz kis 8-rétben 14 l., emez 8-r. 4 levél), melyekben a sz. István jobbjának megtalálásáról szóló tudósítás után az imádság ily czimvel olvasható: „Sz. István király dicsőséges jobb kezének megtalálásáról való, régi és még 1448-ik esztend. Norimbergában nyomtatott Imádság“, mely után következik a Bartalis által idézett, de már az 1771-iki kiadásban megtoldott és sok részében megújított ének. — Hogy ezen, Bartalis által sajátjául említett legrégibb magyar nyomtatvány valósággal létezett, a legnyomósabb okokkal bebizonyította irodalomtörténetünk halhatatlan érdemű bűvára Toldy Ferencz „A legrégibb magyar nyomtatvány“ czimű értekezésében Uj Ma-

gyar Múzeum 1857. I. köt. 501—509. II. — Miután azonban a Bartalis birtokában volt példányt, mely kétségtelenül csak néhány levélből állott, többek fáradozása után sem sikerült mai napig fölfedezni: ezen nyomtatványt azok közé kell sorolnunk, melyeknek ma tudunkra egy példánya sem létezik.

II. 1536.

Gálszécsi István. Énekes könyv. Cracco. 1536. 8-r. Ajánlva Prini Péternek.

Igy van említve ez a könyv, melynek ma egyetlen példánya sem ismeretes, a Debreczenben 1602-ben 4-r. megjelent Énekes könyv előszavában, a régibb nyomtatott énekes könyveknek Szilvás-Ujfalvi Imre által készített lajstromában.

III. 1538.

Gálszécsi István. A Keresztyéni Tudományról való rövid könyvecske. Krakkó. 1538. 8-r.

Igy adja e könyv címét Bod Péter, Magyar Athénás 89. l., ki e könyvet a gr. Bethlen Kata könyvei közt látta s tartalmát rövid kivonatban ismerteti is. Ezen egyetlen példány gr. Bethlen Kata könyveivel az enyedi ref. coll. könyvtárába került, s ott pusztult el 1849-ben. — Emlékezik e könyvről Batizi András Keresztyéni tudományról való könyvecske. Krakkó, 1550. 8-r., az előbeszéd második lapján, említvén, hogy előtte is irtak „illyeten kesdet köniueczket eggyk az en tisztelendő mesterim, az Galszeczi Istuā mester, ki Immaran istenben nyugszik: masik az tyzteletes Deuay Mathias, Christusnak igaz predicatora. Irtanak ezeknek küüüle többen is.“

IV. 1538.

Farkas András. Cronica de introductione Scyttarum in Vngariam et Judeorum de Aegypto. H. és é. nélkül. (Krakkó, 1538.) 8-r. 8 levél.

Ezen 59 hatsoros versszakból álló költemény utolsó versszaka:

Farkas András szerzé ezeket énekbe
Keserőlvén a nyomorult országon:
Igen szánja vala, hogy az hitetlenek

Istennek hiveit széllel öldözik vala.
 Kis Karácson után immár irnak vala,
 Az ezer ötszázban harmincznyolcz eszten-
 dőben. Ámen.

Ez a legrégebb magyar ének, mely hangjegyekkel együtt jelent meg. Legelsőben említi Bod Péter, Magyar Athénás 81. l., ki megjegyzi, hogy Farkas András e munkája Gálszécsi Istvánnak a Keresztyéni tudományról, Krakóban 1538. 8-r. nyomtatott könyvecskéjéhez ragasztva (és így nem önállóan, nem is külön címlappal) jelent meg. Bod e könyvecskét a gr. Bethlen Kata könyvtárában látta, melynek általa, mint gr. Bethlen Kata udvari papja által, készített címtára megvan a székely-udvarhelyi ref. collegium könyvtárában. Gr. Bethlen Kata összes könyvtárát a n. enyedi ref. collegiumnak adományozta, s így jutott Gálszécsi s azzal együtt Farkas András e munkájának egyetlen példánya az enyedi coll. könyvtárába, hol az 1849-iki dúlás alkalmával elpusztult. — Kétségtelen, hogy ezen enyedi egyetlen példányból vétette Cornides Dániel Farkas András e Cronicájának másolatát, mely megvan a m. tud. Akadémia kéziratтарыban, Cornides kéziratának Q. jegyű kötetében 55—59 levélen, a cím alá tett e jegyzettel: Est typis impressum in forma, quam vocant, octava, sine mentione anni. Absolvitur 8 plagulis, sive philyra una. — Farkas András ez éneke újra megjelent a Hoffgref-féle énekgyűjteményben (Kolozsvár 1552—1558 között) és Bornemisza Péter énekes könyvében (Detrekő 1582). — Szövegét kiadta Toldy Ferencz, A magyar nyelv és irod. kézikönyve. Pest. 1855. I köt. 3—10 hasáb. Dallamát megfejtette s újra kiadta Mátray Gábor, Történeti, bibliai és gunyoros magyar énekek dallamai a XVI. századból. Pest. 1859. 4-r. 3—8. ll.

V. 1538.

Székely István. Keresztyénségnek fundamentomáról való tanúság. Nyomt. Krakóban 1538.

Igy adja a címet Bod Péter, Magyar Athénás 258. l. s utána Sándor István, Magyar könyvesház 1. l. és Toldy, A magyar irod tört. III. 101. l. — Bod szerint, ki e „kis könyvecskét“ a gr. Bethlen Kata könyvtárában látta és ol-

vasta, Székely István, mint szikszai iskolamester adta ki, s a szikszai gyermekeknek ajánlotta. — A Bod által ismert egyetlen példány Enyeden 1849-ben pusztult el. — Ezen első kiadás egész másolata megvolt Lugossy József debreczeni tanárnál: de 1849-ben szállásának az orosz katonaság által történt földulatása alkalmával más becses ritkaságaival együtt ez is elveszett.

VI. 1538.

Székely István. Istenes Énekek. Krakkó. 1538. 8-r.

Igy adja a címet bizonyosan nem saját látása, hanem Bod Péter után Sándor István, Magyar könyvesház 1. l. — Bod Péter, Magyar Athénás 258. l. ezt írja e könyvről: „Magyarra fordította (Székely István) az Ekklesiának régi Deák Hymnus nevezettel való Énekeit; Nyomt. Krakkóban 1538-ik eszt. Vagyon ajánlva Prini Péter nagy úrnak.“ — A gr. Bethlen Kata könyvtárában volt egyetlen példány Enyeden 1849-ben pusztult el.

VII. 1544

Székely István. Keresztyenség fundamentomáról való rövid Tanúság. Nyomt. Krakkóban 1544. 8-r. (2-ik kiadás).

Igy adja a címet Bod Péter, Magyar Athénás, 258. l. s utána Sándor István, Magyar könyvesház 1. l. — és Toldy, Magyar irod. tört. III. 101. l. — Bod szerint, ki e könyvet gr. Bethlen Kata könyvtárában látta, Székely István ezt a kiadást Liszkán laktában ajánlotta Régi Kelemen vitézlő úri embernek, hogy fíját e szerint taníttassa; elől az ABC-t is leírta, hogy a gyermekeket a szerint tanítsák olvasni — A Bod által ismertett egyetlen példány Enyeden 1849-ben veszett el. — Ezen 2-ik kiadás ajánló levelének 1849 előtt vett, nem nyelvemléki, de okmányi hűségű másolata megvan Lugossy József debreczeni tanárnál.

VIII. 1546.

Székely István. A keresztyenség fundamentomáról való Tanúság. Krakkó, 1546. 8-r. (3-ik kiadás.)

Székely István e munkája az előbbi kiadások sokkal bővebb és tudományosabb átdolgozása lehetett; miután Bod Péter, Magyar Athénás 285. l. így ismerteti: „Adott ki harmadszor is a Hit fundamentomáról egy könyvet bővön, a melly már szép

tudós munka. Nyomt. 1546. 8-r.“ — A Bod által ismert egyetlen példány N.-Enyeden 1849-ben pusztult el.

IX. 1558.

Bornemisza Péter. Tragoedia Magiar nelvenn, az Sophocles Electrajabol nagio b rezre forditatos, ez az Kerezteneknek erkeoeczöknek iobitasokra peldaul szepen iateknak mogia szerint rendeltetet Pesti Bornemizza Peter deak által. M. D. LVIII.

Ily cízzel nyomtatott könyvet látott Bécsben 1778. július 17-ikén Kapronczai Ádám, Benkő Józsefhez intézett levele szerint, mely megvolt a n.-enyedi coll. könyvtárában, Epistolarium Josephi Benkő Ms. I. Nro. 182., mint ezt gr. Kemény Józsefnek Sándor István M. könyvesháza 2-ik lapjához irt jegyzete bizonyítja. — E tudósítás írója Kapronczai Ádám magyar nemes Mária Terézia különös kegyéből Bécsben az illyr-udvari typographiában nagy előmenetellel tanulta a nyomdászatot, metszést és betűöntést Kurtzboek József nyomdász és könyvárús mellett, s ő birta rá e nyomdászt, hogy Benkő Transsilvániáját adja ki. Lásd: Benkő Transsilv. Pars Generalis. Viennae. 1778. II. 329. l.; később Maros-Vásárhelyt nyomdát állított s ott halt el. — Miután Benkő Epistolariuma Enyeden elpusztult, arról, hogy Kapronczai e most egy példányban sem ismert könyvet Bécsben kinél látta, bővebb tudósítást most már nem nyerhetünk.

Hogy Pesti Bornemisza Péter deák egy személy a későbbi superintendens Bornemisza Péterrel, ki magát „pesti fi“-nak, latinul „Petrus Abstemius Pannonius de Pest“-nek írta, kétségtelen, s igen hihető, hogy az 1576 körül már superintendens Bornemisza e könyvet 1558-ban Bécsben tanultában ugyanott nyomatta.

Sándor István, Magyar könyvesház 13. l. kétségtelenül e könyvecskét írja le e cím alatt: „Clitemnestra Tragediája. Írta Sophocles. Ford. Bornemisza Péter.“ Minthogy ő e könyvet a XVI. században megjelent azon könyvek közé sorolja, melyek megjelenési évéről nem volt tudomása: azt kell hinnünk, hogy ő e könyvről nem Kapronczai vagy Benkő által nyert tudomást, mert ez esetben az évet tudta s a címet is aligha így adta volna. Közleményéből azt gyanítom, hogy ő e könyvről valamely címlaptalan esonka példányból vett tudomást.

Bessenyei György 1779-ben megjelent Holmi-jában e tragoe-diából közzétett egy jelenetet, bizonyosan a Kapronczai által említett bécsi példányból.

X. 1560.

Huszár Gál. Isteni dicsiretek és Psalmusok. 1560. 8-r. Ajánló levele Melius Péterhez.

Igy van említve e könyv a Debreczenben 1602-ben nyomtatott énekeskönyv előbeszédében, a Sz. Ujfalvi Imre által a régibb énekeskönyvekről készített lajstromban.

XI. 1567.

Melius Péter. Uj testamentom. Szeged. 1567. 4-r.

Ezen Melius által fordított uj testamentomot, mint saját könyvtárában meglevőt említi 1776-ban Horányi, Memoria Hungarorum II. Viennae. 1776. 604 l. e szavakkal: Novum Testamentum in hungaricam lingvam conversum, editumque Szegedini MDLXVII. 4°. Dolendum quod nimis minuto typo, frequentibusque verborum compendiis in lucem prodierit. Rarum et illaesum exemplar in mea conservatur Bibliotheca.“ Horányi ezen határozott tudósítása után lehetetlen kételkednünk, hogy ezen ma már végképen elveszett könyvnek egy példánya 1776-ban még az ő könyvtárában megvolt. Emlékezik ezen Szegeden nyomtatott Uj Testamentom egy példányáról Debreczeni Ember Pál is, mint a melyet a szathmári ref. iskola könyvtárában látott és forgatott, de a mely 1703-ban, Szathmárnak a császáriak által történt elfoglaltatása alkalmával zsákmány vagy tűz áldozatja lett. Lásd: Lampe, Hist. Eccl. Reform. in Hung. et Trans. 728 és 684 l. A szegedi XVI-ik századi könyvnyomdának ezen egy munkán kívül, melynek ma egyetlen példányát sem birjuk, semmi emléke nincs. Feltűnő előttem e korban Szeged, mint nyomdai hely, már azért is, mert Szeged ez időben török kézben volt, tudtomra pedig hazánkban török által bírt területen sehol nyomda nem működött; de még feltűnőbb és megfejthetlenebb előttem, miért nyomatta Melius e munkáját a távol eső Szegeden, midőn helyben Debreczenben a Török Mihály nyomdájával rendelkezhetett.

XII. 1569.

Melius Péter. Az igaz keresztyénségnek rövid Fundamenta. Nyomtatott Debreczenben. 1569. 4-r.

Bod Péter ismerte s rövid ismertetését adja Magyar Athénás. 173 I., ki szerint e könyvet Melius II. János királynak ajánlotta, „a kit alkalmas festéssel lefest, miért tántorog vallásában.“ — Ma tudtomra egyetlen példánya sem létezik.

Első kiadását lásd 1562.

XIII. 1569.

Temesvári István. História az Bátori Istvánnak Alibég ellen valo kenyérmezei győzedelméről. Debreczen. 1569.

E kiadást csak Sándor, M. könyvesháza 4. l. után vettem föl. Egyetlen példányát sem láttam.

XIV. 1570.

Nagy-Baczai Mátyás. Historia az vitéz Hunyadi János erdélyi vajdáról. Kolozsvár. 1570. 4-r.

Igy említi Sándor István M. könyvesház 4 lap, ki azonban a szerzőt hibásan nevezi Nagy Mátyásnak. — Én e kiadásnak egyetlen példányát sem láttam: azonban hogy ez a könyv 1570-ben már megjelent, valószínűnek látom azért is, mert Melius Igaz szent írásból kiszedett Éneke, mely Debreczenben 1570-ben jelent meg „Az Hunyadi János Éneke notaiara“ van írva. — Mind emellett azt sem tartom lehetetlennek, hogy Sándor István, vagy tudósítója a kiadás évére nézve tévedt, s Nagy-Baczai e munkáját, mely a Heltai 1574-iki Cancionaléjában is megjelent, ezen Cancionale csonka példányában látta, s a végső versszakban olvasható 1570. évszámot, az iratás idejét vette a nyomtatás évének s így tette e históriás ének megjelenését Kolozsvár 1570-re. Önálló kiadása: Debreczen. 1574.

XV. 1570.

Sásvári Gergely. Az Szent Vallásnak igaz Titka, Magyarázata, és Ellenségei ellen való igaz védelmezése. Mellyet minden Keresztyén hívnek megnyugtására irtt Sasvári G. Nagy Váradi Predikátor. Váradonn. 1570. 3-r. 198 l.

Igy adja ezen irodalomtörténetünkben ismeretlen s ma tudunkra egyetlen példányban sem létező könyv címét gr. Kemény József, *Lexicon Eruditorum Hung.* című kéziratában (az erd. Muzeumban) Sásvári szó alatt. Ő a címet a n.-enyedi ref. coll. példányáról vette, mely 1849-ben elpusztult. — Sásvári Gergelyről, kit *Bartholomaeides, Memoria Ungar. Witteb.* 43 l. hibásan ír Georgiusnak, lásd: Bod, *M. Athenás* 357. 358 l., valamint Veszprémi, *Biogr. Medic. Hung.* II. 56 l., hol Ember Pál kéziratából ki van mutatva, hogy Sásvári Gergely volt a váradi első ref. iskolaigazgató 1566-ban.

XVI. 1571.

Kalendarium. — L. Magyar könyv-szemle I. füz. 14. l. I. sz. a.

XVII. 1573.

Kalendarium. Krakói után. L. Magyar könyv-szemle. I. füz. 15. l. III. sz. a.

XVIII. 1573.

Varsányi György. — *Xerxes krónikája*
Említi Toldy, *M. költ. tört. 2. kiad. 168. l. Második kiadása: Debreczen. 1574.*

XIX. 1574.

Ilosvai Péter. Az híres nevezetes Tholdi Miklósnak jeles tselekedeteiről és bajnokoskodásáról való *História.* 8-r.

Említi e kiadást Bod Péter, *M. Athénás, 120. l. és utána Siebenb. Quartalschrift VII. 2-1. l. — Sándor István szerint Debreczenben 1574. 8-r. jelent meg.*

Ezen első kiadás elveszett, vagy lappang; most ismert legrégibb kiadása: *Lőcse 1620. Has. Toldy, M. költ. tört. I. 117. l.*

XX. 1577.

Csanádi Demeter. *Historia de Vita, morte, vniuersaqve fortunae alea Illustris Principis ac D. D. Joannis Secundi, Regis Hung. Dalm. Croat. Dei Gratia Electi, per Demetrium Chanadium in gratiam suae gentis studiose collecta. Debrecini. 1577. 4-r.*

Előbbi kiadásai: Kolosvár 1571. és Debreczen. 1571.

Így találom említve Siebenb. Quartalschrift. VI. 220. l. — Említi rövid magyar címmel Sándor István is M. könyvesház 6. l. — Én példányát nem láttam. — Toldynál, M. költ. tört. 2. kiad. 158. l., bizonyosan csak leirási vagy nyomdai hibából áll 1576 (1577 helyett).

XXI. 1577.

Csengeri András. Historia az Jerusalem varasanac veszedelmeről, Titus Vespasianustol, Az mit meg vetetet az Sidoknak nagy romlasokkal. Debrecembe. Nyomtatott Komlos Andrasne hazaban. An. Do. 1577. 4-r. 32 l.

Első kiadása: Debreczen 1574. — Ujabb kiad. Kolozsvár. 1580 és Debreczen 1582.

Igy említi, mint Jankovics gyűjteményében lévőt, Burján Pál, Sas. VIII. köt. 135. l. — Pédányát nem láttam.

XXII. 1577.

Enyedi György. Igen szép Historia az Tancredus király leányáról Gismundáról és a királynak titkos Tanácsáról Gisquardusról, kik között felbonthatatlan szeretet lévén, egymásért halálra adták magokat, Olasz nyelvből az Bocatiusból Deákra fordítottván Philippus Beroaldus által, Magyar nyelvre pedig fordítottván G. E. T. által. Debreczen. 1577. 4-r.

Mint a versfejékből kitetszik, a fordító Georgius Enyedi-nus Transylvanus, az akkor még igen fiatal Enyedi György, a későbbi unitárius püspök volt. A fordítás idejét 1574-re határozhatjuk, Kénosi Tózsér Jánosnak, ki e munka ép példányát látta, ezen szavaiból: In fine Historiolae: 1574. esztendőben.

Említi e kiadást Sándor István, M. könyvesház 6. lap. Historia Gismundáról cím alatt, s u. o. 244. l. Historia a két szerelmesekről cím alatt is; sőt harmadszor is fölhozza, mint debreczeni XVI. századi nyomtatványt, melynek megjelenési évét nem tudja. U. o. 14. l.

Én, mivel ezen kiadás egy példányát sem láttam, a címet Kénosi Tózsér János kézírata után adom. Bibliotheca Scriptorum Transylvano Unitariorum 13. l., megjegyzem azonban, hogy nála a nyomtatás helye, éve s alakja nincs

megjelelve, s a cím után e szavak állanak: In fine historiæ: 1574. esztendőben. Ebből azt következtetem, hogy Kénosi Tózsér kezében nem a debreczeni 1577-iki, hanem egy hely és év nélküli kiadás forgott, mely a Kénosi által leirt colophonból következtetve 1574-ben jelent meg.

Ujabb kiadásai: Monyorokerék 1592 és H. n. (Kolozsv.) 1624.

XXIII. 1577.

Tinódi Sebestyén. János király testamentoma. Kolozsvár. 1577.

Igy említi e kiadást, melynek példányát nem láttam, Sándor István, M. könyvesház 6. l. — Létezett-e valósággal ezen külön kiadás, s nem a Heltai 1574-iki Cancionáléjából való töredéket határozta-e Sándor István vagy tudósítója 1577-re, elhatározni nem tudom.

XXIV. 1577.

Bornemisza Péter. Fejtegetés

Ezen munkának, melyet Bornemisza Péter Telegdi Miklós Postillájának Bécsben 1577-ben nyomtatott első kötete ellen írt, s a pozsonyi országgyűlésen, mely 1578. febr. 2-ikán nyílt meg, ma egy példánya sem ismeretes. Sándor István, M. könyvesház 14 l. azon könyvek közt említi, melyek megjelenési évét és helyét nem tudhatta. Minthogy Telegdi, Postillája második részének előbeszédében azt írja, hogy Bornemisza az ő Postillája első kötete ellen, (mely Bécsben 1577-ben jelent meg) „nagy sietséggel egy csomózó fejtegetést írt“, a megjelenési évet bizvást merem 1577-re tenni; azon pedig nem kételkedhetünk, hogy Bornemisza e könyvet nem másutt, hanem saját nyomdájában Semptén nyomtatta.

XXV. 1579.

Temesvári István. Szép históriás ének az jeles győzedelméről, mint verte meg Mátyás király idejében Bátor István erdélyi vajda az Alibéget hatvan ezer törökkel a Kenyérmezőn. Kolozsvár. 1579. 4-r.

Igy adja a címet a szerző megnevezése nélkül Sándor István, M. könyvesház 7. l. — Ezt a kiadást Toldy is fölveszi, hihetőleg csak Sándor után s az ő hitelére, M. költ. tört. 2-ik

kiad. 143. l., ki még egy kolozsvári évjegy nélküli kiadást is említ, mely utóbbi nézetem szerint aligha nem egy a kolozsvári 1574-iki Cancionáléba foglalt példánnyal. — Mivel én az 1579-iki kiadást sehol nem találtam, kétségem van az iránt, vajon volt-e igazán 1579-iki kiadás, s azt gyanítom, hogy Sándor István vagy tudósítója, a Heltai csonka Cancionáléjában látott példány után tévedt, hol e címlapon az esemény éve így van megjelölve: „Mikoron irnánac 1. 4. 7. 9.“, s nem tartom lehetetlennek, hogy Sándor István tudósítója a címhez tartozó 1479. évszámot vette, 1579-re változtatva, nyomtatási évnék. — Ebben azonban nem lehetvén bizonyos, ezt a szerintem kétes kiadást még sem tartottam mellőzendőnek.

XXVI. 1580.

Szegedi Veres Gáspár. Szép rövid história két nemes ifjakkal igaz barátságokról. Kolosvár. 1580. 4-r.

Első kiadás: Kolosvár 1578. — Ujabb kiadások: Lőcse 1629 és 1676.

Említi Toldy, M. költ. tört. 2. kiad. 120. l. Nem láttam.

XXVII. 1580.

Cisio. — L. Magyar könyvszemle I. füz. V. sz. a. 15—16. lap.

XXVIII. 1582.

Huszti Péter. Aeneis, azaz Troyai Aeneas Hertzeg dolgai. Bártfa. 1582.

Ismerte e kiadást Toldy, M. költ. tört. 2. kiad. 126. l. Nem láttam.

XXIX. 1582.

Kalendarium. L. Magyar könyvszemle I. füz. VI. sz. a. 16. l.

XXX. 1582.

Csanádi Demeter. Historia Joannis II. Kolozsvár 1582.

Ezt a kiadást csak Toldynál találom említve, M. költ. tört. 2. kiad. 158. l., s mivel Toldy a debreczeni 1582-iki kiadást, mely valóban létezik, nem említi, azt gyanítom, hogy ő a kiadás

helyére nézve tévedt, s kolozsvári kiadást irt debreczeni helyett. Annnyival erősebb pedig ez a gyanúm, mert Kolozsvártt 1582-ben nyomtatva egy históriás éneket sem találok, sőt az 1581. év után, — mikor még Heltai nyomdáját özvegye birja, — 3 éven keresztül (1582—1584-re) egyetlen egy Kolozsvártt nyomtatott könyvre sem akadtam; mely feltűnő körülményből a kolozsvári nyomda akkori teljes szünetelését következtetem.

XXXI. 1584.

Kalendárium. L. Magyar könyvszemle I. füz. VI. sz. a. 16—17. l.

XXXII. 1585.

Kalendárium. L. Magyar könyvszemle. I. füz. IX. sz. a. 17. l.

XXXIII. 1590.

A Magyar Udvar által felállított Sz. Háromság Congregációjával feltett tzelunkról való beszélgetés. N.-Szombat. 1590. 2-r.

Czímét Sándor István, M. könyvesház, 11. l. után közlöm. Példányát nem láttam.

XXXIV. 1591.

Idari Péter. Historia Alexandri Magni, partim ex Justino, Historiographo, partim ex fragmentis 2. Curtii diligenter collecta et nunc a plurimis mendis repurgata et edita. 1591. Colosvárat, Heltai Gáspár házánál az ó Várban. 4-r.

Első kiadás: Debreczen 1574. Második u. o. 1582.

Igy van e kiadás czíme adva: Siebenb. Quartalschrift VII. 279 l. — Has. Toldy, M. költ. tört. 2. kiad. 128. l. — Nem láttam.

XXXV. 1591.

Dragonis Gáspár. Speculum Theologicum seu Concionatorium. Monyorókerék. 1591.

Igy említi e könyvet gr. Kemény József, Sándor, M. könyvesház. 11. lapjához tett jegyzetében. — Nem láttam.

XXXVI. 1592.

Szikszai Fabricius Basilius. Nomenclatura seu Dictionarium Latino-Hungaricum. Debreczen. 1592.

Második kiadás. — Első: Debreczen. 1590. — Harmadik: Debreczen. 1593.

Példányát nem láttam. — Léteztéről csak Toldy Ferencz és Lugossy József közleményeiből értesültem.

XXXVII. 1592.

Laskai János. Az Aesopus Életéről, Erkölcstéről, Minden Fő Dolgairól és Haláláról való História. Kit Laskai János, az Debreczen Mester Görögből és Deákból Magyar Nyelvre fordított. Nyomtatot Monyorokereken Manlius János által Anno M. D. XCII. 8-r.

A debreczeni 1592-iki eredeti kiadás utánnyomata.

Megvolt Szathmári Pap Mihály könyvtárában, Bod, Athenás 157. lapjához mellékelt sajátkezű jegyzete szerint. Ma egy példánya sem ismeretes.

XXXVIII. 1592.

Enyedi György. Jeles szép História, a Tancredus királynak Leányáról, Gismundáról és Gisquardusról Király Cancellariusáról, és szerelem miatt mind a kettőnek szörnyü haláláról. Nyomt. Monyorokereken Manlius János által 1592. esztendőben 8-r.

Végső versszaka:

Ez éneknek deakból fordítója,
Nevét versek fejében nem titkolja,
Nagy gondolat szívét szallotta vala,
Istent kéri, ily szeretettől ólja.

Első kiadása: Debreczen 1577. — Ujabb kiadása: H. n. (Kolossvár) 1624.

Megvolt Szathmári Pap Mihály ktárában., Bod, Athenás, 75. lapjához mellékelt jegyzete szerint. — Ma egy példánya sem ismeretes.

XXXIX. É. n. (1592.)

Tinódi Sebestyén. Buda várossának veszedelméről és Török Bálint fogságáról való História. Nyomtatot Monyorokereken Manlius János által. 8-r.

Kétségtelenül egy régibb, ma már ismeretlen, kolozsvári kiadás utánnomata, melyet Sándor István, M. könyvesház, 1. l. az esemény és iratás éve után hibásan helyez 1541. Kolozsvárra, hol még ekkor nyomda sem létezett.

Megvolt Szathmári Pap Mihály ktárában. Bod, Athenás 200. l. és 293. lapjához mellékelt jegyzete szerint. — Ma egy példánya sem ismeretes. — Ezen év nélkül megjelent nyomtatványt azért mertem 1592-re helyezni, mert az Szathmári Pap Mihály könyvtárában egy oly colligatumban volt, melybe Manliusnak még két másik monyorókereki és két siczi utánnomata volt egybekötve, mind 1592-ből.

XL. 1592.

Decsi Gáspár. Historia a Dávid királynak Uriasnak feleségével való vétkeiről, miképpen Dávid Uriast a Hadban Joab által Raba várossának vivásakor megöletete: Azután Betsabét feleségül magánél el-vőtte, Nathán Profetának meg-feddéséről, e mellett szép intésekkel mostanában ujonabban versekben szereztetett. Ad notam: Mostan valo üdőben. Nyomatott Syczben Manlius János által Anno M. D. XCII. 8-r.

Kétségtelenül utánnomata ezen 1579-ben Tolnán irt s hely és év nélkül 4-r. 2 iven megjelent szent historiás éneknek. Lásd: H. és é. n. (XVI. század.)

Megvolt Szathmári Pap Mihály könyvtárában, Bod, Athenás 68. lapjához mellékelt jegyzete szerint. — Ma egy példány sem ismeretes.

XLI. 1592.

Gosárvári Mátyás. Az régi Magyaroknak első Bé-jövésekről való História: Atillával miképpen telepettenek le Scambriában. És melly nagy verontással férkeztenek be Pannoniában; es az utan sok egyéb országokba. Ad notam: Arpad vala fő az kapitányságba Nyomatot Syczbe Manlius János által. Anno 1592. 8-r.

Első kiadása, melynek ez utánnomata: Kolozsvár 1579.

Megvolt Szathmári Pap Mihály könyvtárában, Bod, Athenás 92. lapjához mellékelt jegyzete szerint. — Ma egy példány sem ismeretes.

XLII. 1593.

Judicium Magyar Nyeluen. L. Magyar könyvszemle I. füz. XII. sz. a. 18. l.

XLIII. 1596

Erasmi Roterodami. De civilitate morum puerilium. — Az erkölcsnek tisztességes emberséges voltáról. Szeben. 1596.

Ezt a kiadást, mint Pesten Jankovics könyvtárában lévő említi gr. Kemény József, Sándor István, M. könyvesház 13. lapjához írt jegyzetében. — Én szebeni legrégebb kiadását 1593-ból láttam.

XLIV. 1597.

Evangeliumok és Epistolák, mellyeket esztendőnként minden vasárnapon szoktak olvasni. Szeben. 1597. 8-r.

Említi Bod, M. Athénás, 194. l. és utána Sándor István, M. könyvesház. 13. l. Gr. Bethlen Kata könyveinek catalogusa szerint Szebenben 1595. 8-r. jelent meg. — Sem 1595., sem 1597-iki példányt nem láttam.

XLV. 1597.

Siderius János. Kisded gyermekeknek való Catechismus, azaz a keresztyéni hitnek fő ágazatiról rövid kérdések és feleletek által való tanítás. H. n. 1597. 12-r.

Említi Sándor István, M. könyvesház 13. l. — Czimét bővebben adja Toldy, M. irod. tört. III. köt. 103. l.

XLVI. 1598.

Ujfalvi Imre. Halotti Énekek Debreczen. 1598.

Ez volna az első kiadás, melyet említ Sándor István, M. könyvesház 13 l. — Én csak újabb 1602. 1606-iki stb. kiadásait láttam, melyeknek előbeszéde, az első kiadásból utánnyomva Debreczenben 1598-ban kelt.

XLVII. 1598.

Agenda, az az szentegyházi Tselekedeteknek avagy szentségeknek és egyéb egyházi szolgálatok kiszolgáltatásának módja. Keresztúr. 1598.

Említi Sándor István, M. könyvesház, 13. l. — Nem láttam.

XLVIII. 1599.

Gyulafi János. Hárfák hárfája. Azaz: Istenhez való olly áhitatos Fobázkodások, mellyek minden keresztyén hiv lelkeket az Istennek valóságos tiszteletére, és imádására felbuzdított, és a mellyeket irtt Gyulafi János Nagy Váradi méltatlan tanító. Debreczenben 1599. 8-r. 178. lap.

Az előszóban írja a szerző, hogy külföldön, nevezetesen Schweizban is járt. A könyv végén van „Szentegyházi énekek“ czim alatt 3 magyar ének, melyeket Gyulafi irt Gy. J. N. V. T. aláírással.

Igy adja ezen ma egy példányban sem ismert énekgyűjtemény czímét a n.-enyedi ref. coll. ktárában volt példányról, mely 1849-ben pusztult el, gr. Kemény József, Lexicon Eruditorum Hung. czimű kéziratában Gyulafi szó alatt. — Gyulafi János 1597-ben lett n.-várad tanárrá. Weszprémi, Biogr. Medic. Hung. II. 56. lap.

XLIX.

Heltai Gáspár. Agenda. (1-ső kiadás.)

Hogy ezen első, ma ismeretlen kiadásnak 1550—1553. közt kellett megjeleni, bőven kifejttem a Kolozsvárt 1559-ben megjelent 2-ik kiadásra tett jegyzetemben.

L.

Kálmáncsehi Márton. Énekes könyv 8-r.

Említi ezen énekes könyvet, anélkül, hogy nyomtatási helyét és idejét feljegyzette volna, Ujfalvi Imre, a Debreczenben 1602-ben kiadott Énekes könyv előbeszédében e szavakkal: „Kálmáncsehi Márton mester a reggeli énekeket, melyeket primáknak hínak, magyarrá fordította az Psalmusokkal egyetemben. Vagynak ebben Hymnusok, Antiphonák, Responsóriumok. Versiculi seu Colletae et Benedicamus, in 8-o.“ — Egyetlen példánya sem ismeretes.